

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ARKUSHYNA Hanna Feliksivna – Candidate of Biological Sciences, Assistant Professor of the Department of Natural Sciences and Teaching Methodology of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Research interests: urban flora, natural reserve resources of Ukraine, flora and fauna of Ukraine, plant and animal ecology, methods of teaching Biology.

NAIDONOVA Halyna Heorhiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Head of Teaching Practice of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Research interests: methods of teaching Biology, formation of the individual's ecological competence, flora and fauna of Ukraine, plant and animal ecology.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2022 р.

УДК 378. 37.08

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-79-83

БАБЕНКО Тетяна Василівна –

кандидат педагогічних наук,

доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>

e-mail: babenkot80@gmail.com

БАБЕНКО Андрій Леонідович –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри

фізичного виховання і рекреаційно-оздоровчої роботи

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-5988>

e-mail: babenko_andrew@ukr.net

СТУДОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХОД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Передумовами актуалізації проблеми розвитку конкурентоспроможності вчителя є соціально-економічні та освітні перетворення, що знайшли відображення у змісті державних документів з модернізації освіти в Україні. Сучасному вчителю потрібно бути готовим до постійно мінливих тенденцій у суспільстві та на ринку праці. Відповідаючи на вимоги часу, вища педагогічна освіта, повинна будуватися на ідеології розвитку і якісно змінюватися. Система професійної педагогічної підготовки повинна передбачати процес і результат опанування системою загальних та предметних компетентностей та формування на їх основі світогляду та інших якостей особистості майбутнього вчителя, серед яких конкурентоздатність. Ми визначасмо конкурентоспроможність як сукупність сформованих особистих та професійних якостей і характеристик, що визначають успішність у професійній та соціальній діяльності, і виділяємо наступні характеристики конкурентоспроможного вчителя: професійну компетентність, ціннісно-мотиваційний компонент; прояв індивідуальності.

Ми вважаємо, що конкурентоспроможність майбутнього вчителя – це динамічна характеристика особистості, тому можна говорити про її розвиток як результат формування сукупності ключових компетентностей особистості, що складають професійно-особистісну основу діяльності і професійну компетентність.

Однією з умов розвитку соціально-професійної мобільності майбутнього фахівця є, на нашу думку, студентоцентроване навчання. Студентоцентроване навчання – це сучасна філософія освітньої діяльності, важливий принцип організації освітньої діяльності вищої школи. Орієнтація вищої освіти на особистість студента дає можливість підвищити якість системи вищої освіти, підготувати конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці з гнучким креативним мисленням, ініціативного, стимулює його до відповідального навчання, розвиває соціально-професійну мобільність.

Вибіркові дисципліни є «індикатором» запровадження індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, одним із механізмів підвищення якості професійної підготовки, розвитку соціально-професійної мобільності майбутнього фахівця.

***Ключові слова:** конкурентоспроможність, майбутній вчитель, індивідуальна освітня траєкторія, педагогічна умова, професійна підготовка, розвиток конкурентоспроможності, студентоцентроване навчання.*

BABENKO Tetyana Vasylivna –

candidate of pedagogy, docent

of the Department of Pedagogy and Special Education

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5085-2779>

e-mail: babenkot80@gmail.com

BABENKO Andrii Leonidovich –

Ph. D. in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Physical

education and Recreation and Health Work

of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5755-5988>

e-mail: babenko_andrew@ukr.net

A STUDENT-CENTERED APPROACH TO THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF COMPETITIVENESS OF THE FUTURE TEACHER

Prerequisites for the actualization of the problem of the development of the teacher's competitiveness are socio-economic and educational transformations, which were reflected in the content of state documents on the modernization of education in Ukraine. A modern teacher needs to be ready for ever-changing trends in society and the labor market. Responding to the demands of the times, higher pedagogical education should be based on the ideology of development and qualitatively change. The system of professional pedagogical training should provide for the process and result of mastering the system of general and subject competencies and the formation of the worldview and other personal qualities of the future teacher based on them, including competitiveness. We define competitiveness as a set of formed personal and professional qualities and characteristics that determine success in professional and social activities, and highlight the following characteristics of a competitive teacher: professional competence, value-motivational component; manifestation of individuality.

We believe that the competitiveness of the future teacher is a dynamic characteristic of the individual, therefore we can talk about its development as a result of the formation of a set of key competencies of the individual, which make up the professional and personal basis of activity and professional competence.

In our opinion, one of the conditions for the development of social and professional mobility of a future specialist is studio-centered training. Student-centered learning is a modern philosophy of educational activity, an important principle of organizing educational activities of a higher school. Orientation of higher education on the personality of the student makes it possible to increase the quality of the higher education system, to prepare a competitive specialist in the modern labor market with flexible creative thinking, proactive, stimulates him to responsible learning, develops social and professional mobility.

Elective disciplines are an "indicator" of the introduction of an individual educational trajectory of a student of higher education, one of the mechanisms for improving the quality of professional training, developing the social and professional mobility of a future specialist.

Key words: *competitiveness, future teacher, individual educational trajectory, pedagogical conditions, professional training, development of competitiveness, student-centered learning.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Передумовами актуалізації проблеми розвитку конкурентоспроможності вчителя є соціально-економічні та освітні перетворення, що знайшли відображення у змісті державних документів з модернізації освіти в Україні. На сучасному етапі розвитку суспільства, реформування системи освіти, введення нових освітніх стандартів значно зростає роль вчителя як активного суб'єкта педагогічного процесу, підвищуються вимоги до його особистісних і професійних якостей, соціальної та професійної позиції, що відображено в Концепції Нової української школи [5]. Нові принципи освіти вимагають від кожного вчителя високого професіоналізму, опанування та застосування сучасних педагогічних технологій і нових методів навчання і виховання, бажання та вміння постійно вчитися й самовдосконалюватися, творчого підходу та раціоналізму, а також готовності до змін в контексті реалізації змісту реформи НУШ.

Відповідаючи на вимоги часу, вища педагогічна освіта, повинна будуватися на ідеології розвитку і якісно змінюватися. Система професійної педагогічної підготовки повинна передбачати процес і результат опанування системою загальних та предметних компетентностей та формування на їх основі світогляду та інших якостей особистості майбутнього вчителя, серед яких конкурентоздатність. Однією з умов розвитку конкурентоспроможності майбутнього вчителя є, на нашу думку, студентоцентризований підхід до організації навчання у вищій школі. Такий підхід до освіти сприяє формуванню здатності вчитися впродовж життя, розвиває організаційне, креативне, гнучке мислення, що дозволяє з успіхом діяти в умовах змін та невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «конкурентоспроможність» відноситься до числа найменш розроблених як у філософській, психологічній, так і в педагогічній літературі. Дослідники пояснюють це складністю, багатогранністю самого поняття. Слід зазначити, що проблеми конкурентоспроможності персоналу розробляли в теорії менеджменту І. Ансофф, А. Вайсман, Ф. Вудкок, А. Меськон, В. Дятлов, Е. Попова, В.І. Шаповалов, та ін.; особливості

конкурентоспроможності педагога вивчали Ю. Андрєєва, І. Бех, І. Вдовенко, В. Демчук, Ю. Завалевський, О. Любченко, О. Мельничук, Л. Мітіна та ін.

Питанням впровадження студентоцентризму в освітній процес приділяли увагу Г. Андрєєва, І. Зимна А. Мельниченко, Ю. Рашкевич, О. Шаров.

Мета статті – обґрунтувати розвиток конкурентоспроможності майбутнього вчителя в умовах студентоцентризованого навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж переходити до аналізу конкретних завдань, спрямованих на розвиток конкурентоздатності майбутнього вчителя, слід визначитись із термінологією. Етимологічно, термін «конкурентоздатність» походить від кореня, який є похідним від слова конкуренція. Конкуренція – слово латинського походження. У перекладі з латинської це слово означає «сходитися», «стикатися». У 18 столітті воно зустрічається у німецькій, французькій мові у значенні суперництво, боротьба за досягнення більшої вигоди. У сучасному значенні слово конкуренція корелює з такими поняттями як змагання, боротьба, престиж, репутація, кар'єра, статус. Конкуренцію і конкурентоздатність розглядають з різних точок зору – економічної, соціальної, біологічної, психологічної, педагогічної. Під конкуренцією в економіці розуміється антагоністична боротьба між приватними виробниками за вигідніші умови виробництва і збуту товарів, за отримання найвищого прибутку. На відміну від визначення конкурентоспроможності, прийнятого в економічних дисциплінах, сучасні педагогічно-дослідники пропонують під конкурентоспроможністю розуміти здатність максимального розширення власних можливостей з метою реалізації себе особистісно, професійно, соціально, етично.

Ми погоджуємося із дослідником М. Повідайчиком, який трактує конкурентоспроможність педагога як сукупність конкурентних переваг, що виявляються в його унікальних здібностях. Це показник успішної професійної діяльності, здатність бути більш затребуваним порівняно з іншими через низку особистісно-професійних якостей, які зумовлюють високий рівень фаховості у своїй сфері [8, с. 329].

Ю. Завалевський, зазначає, що конкурентним є учитель, який може бути впевненим у затребуваності своєї праці. Це фахівець із дипломом відповідного рівня кваліфікації, досвідом, який знає, що не залишиться без роботи; такий, який відповідає сучасним вимогам освіти та суспільства й водночас користується повагою серед учнів та їхніх батьків [2].

Проаналізувавши дослідження та на основі власної практики професійної підготовки майбутніх вчителів ми визначаємо конкурентоспроможність як сукупність сформованих особистих та професійних якостей і характеристик, що визначають успішність у професійній та соціальній діяльності, і виділяємо наступні характеристики конкурентоспроможного вчителя:

- професійну компетентність (більшість дослідників пов'язують проблему компетентності з професійним становленням особистості, характеризують її як оцінку категорію, що характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, її здатність виконувати завдання, що належать до її компетенції. Це єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення діяльності в конкретних ситуаціях, характеризує його професіоналізм);

- ціннісно-мотиваційний компонент (відображає ціннісні орієнтації особистості, сформовані духовно-етичні якості, позитивну установку на різні види соціально значимій активності; головний акцент зроблено на ціннісному ставленні до професійної діяльності, наявності мотивації до конкурентоспроможності);

- прояв індивідуальності (особисті якості та здібності: мобільність, незаангажованість та творчість, наполегливість, відповідальність, високий рівень працездатності, прагнення до якісного кінцевого результату, стресостійкість, здатність переборювати труднощі, творчість, комунікабельність, здатність до кооперації, співробітництва, співтворчості, здатність до швидкого опанування нової справи).

Слід зазначити, що соціальні підстави конкурентоздатності особистості тісно пов'язані з моделлю ієрархії потреб А. Маслоу [6], де чимале значення мають потяг індивіда до визнання, статусу, пошани і самоактуалізації.

Ми вважаємо, що конкурентоспроможність майбутнього вчителя – це динамічна характеристика особистості, тому можна говорити про її розвиток як результат формування сукупності ключових компетентностей особистості, що складають професійно-особистісну основу діяльності і професійну компетентність.

В процесі професійної освіти, поряд із вдосконаленням соціальної конкурентоздатності, відбувається становлення основ професійної конкурентоздатності. Науковці розрізняють стихійну і цілеспрямовану форми соціалізації. Ми вважаємо, що у процесі розвитку конкурентоздатності майбутнього вчителя є потреба в реалізації обох згаданих форм. Процес становлення особистості вимагає створення спеціальних умов, тобто особливим чином організованого соціальнокультурного середовища.

Однією із умов розвитку соціально-професійної мобільності майбутнього фахівця є, на нашу думку, студентське навчання. Такий підхід до освіти сприяє формуванню здатності вчитися впродовж життя, розвиває організаційне, креативне, гнучке

мислення, що дозволяє з успіхом діяти в умовах змін та невизначеності.

Проаналізувавши підходи до сутності та змісту студентського підходу у навчанні, ми можемо стверджувати, що студентоцентризм є одним із важливих принципів організації навчального процесу у вищій школі. Важливими характеристиками студентського підходу є врахування власних освітніх потреб здобувачів освіти, можливість формування індивідуальних освітніх траєкторій, набуття індивідуального набору компетенцій для якісного виконання професійних обов'язків та розв'язання життєвих проблем [1].

Згідно із законом України «Про вищу освіту» студентоцентризоване навчання – підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу [3].

Отже, студентоцентризм – це підхід до організації освіти, за якої здобувач освіти перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчальної діяльності, тобто на активного учасника освітнього процесу. Студентський підхід реалізується шляхом використання особистісно-орієнтованого підходу. Такий підхід дозволяє активно залучати студентів до освітнього процесу, враховуючи їх індивідуальні потреби.

Основною метою студентоцентризованого підходу є створення сприятливих умов для формування загальних та професійних компетентностей, при збереженні свобод здобувачів вищої освіти для досягнення власних культурних і освітніх цілей.

Сучасні освітні тенденції відображені в законі України «Про освіту», в якому наводиться визначення поняття «Індивідуальна освітня траєкторія» як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання». Індивідуальна освітня траєкторія враховується в індивідуальному навчальному плані, який визначає послідовність, форму і темп опанування здобувачем освіти освітніх компонентів програми. Індивідуальна освітня траєкторія передбачає можливість здобувачів вищої освіти бути активними учасниками організації освітнього процесу [4].

Одним із шляхів реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є вибіркові дисципліни. Сьогодні в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка здобувачі вищої освіти мають право обрати вибіркові дисципліни самостійно, враховуючи власні інтереси та потреби та побудувати власну індивідуальну траєкторію навчання.

Згідно з Положенням про порядок реалізації студентами права на вільний вибір навчальних дисциплін у Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка вибіркова частина навчального плану студента внесена для

індивідуалізації навчання і задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб особи, ефективного використання можливостей і традицій Університету, регіональних потреб тощо.

Вибір студентом навчальних дисциплін створює умови для досягнення ним наступних цілей:

- поглибити професійні знання в межах обраної спеціальності (спеціалізації, освітньої програми) та здобути додаткові спеціальні (фахові, предметні) компетентності, у тому числі зі здобуттям професійної кваліфікації (якщо це передбачено освітньою програмою);

- поглибити свої знання та здобути додаткові загальні і загальнопрофесійні компетентності в межах споріднених спеціальностей і галузі знань;

- ознайомитись із сучасним рівнем наукових досліджень інших галузей знань та розширити або поглибити знання за загальними компетентностями;

- сформувати та реалізувати свою індивідуальну освітню траєкторію [10].

Дисципліни за вільним вибором студентів визначаються випусковими кафедрами, з урахуванням регіональних потреб у фахівцях певної спеціальності та спеціалізації, досвіду підготовки фахівців в університеті, особливостей наукових шкіл, запитів студентів, рекомендацій роботодавців. Дисципліни вільного вибору студентів можуть бути орієнтовані на задоволення їх освітніх і культурних потреб, додаткову фундаментальну і спеціальну підготовку. Каталог вибірових дисциплін затверджується рішенням вченої ради університету за пропозиціями кафедр та згідно рішення вченої ради факультету. При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають змогу обрати як одну дисципліну із запропонованого переліку, так і блок дисциплін певного циклу за іншою освітньою програмою. У такому разі студент отримує від Університету свідоцтво про вивчення цих дисциплін, затверджене вченою радою університету.

Реалізація права студентів на вибір навчальних дисциплін відбувається згідно з Порядком організації вибору навчальних дисциплін завільним вибором студентів варіативної складової навчальних планів у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. Студенти всіх рівнів вищої освіти денної і заочної форми навчання обирають вибірові навчальні дисципліни шляхом електронної реєстрації. Відповідно до підсумків реєстрації деканати формують списки потоків і груп студентів на відповідні вибірові дисципліни [10].

Таким чином, вибірові дисципліни є одним із шляхів реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти, одним із механізмів підвищення якості професійної підготовки, розвитку конкурентоздатності майбутнього вчителя.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, конкурентоздатний вчитель характеризується високим рівнем компетентності, здатністю ефективно взаємодіяти із суб'єктами освітнього процесу і ефективно виконувати цю діяльність, конструктивною поведінкою на ринку праці, спрямованістю на професійний саморозвиток, досягнення успіху, на вдосконалення сфери професійно-педагогічної діяльності і на підвищення конкурентоспроможності країни в цілому.

Студентоцентроване навчання це важливий принцип організації освітньої діяльності вищої школи. Орієнтація вищої освіти на особистість студента дає

можливість підвищити якість системи вищої освіти, підготувати конкурентоспроможного вчителя на сучасному ринку праці з гнучким креативним мисленням, ініціативного, стимулює його до відповідального навчання, розвиває соціально-професійну мобільність.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко О. П., Опікунова Н. В. Роль системи зворотного зв'язку у процесі студентоцентрованого навчання. *COLLECTIVE MONOGRAPHS*, 2021.
2. Завалевський Ю. І. Особливості конкурентоспроможності сучасного вчителя. *Народна освіта. Електронне наукове фахове видання*. Випуск №3(27). 2015. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3695
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Концепція Нової української школи, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14. 12. 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. 478 с.
7. Міщенко Т. О., Стадник Н. В. Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Випуск 17 (60). 2017. С. 32-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_11
8. Повідайчик М. М. Педагогічні умови формування конкурентоспроможності майбутніх учителів математики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Випуск 1 (48). С. 329-331.
9. Положення про організацію освітнього процесу в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка на 2022–2023 навчальний рік. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. 86 с.
10. Положення про порядок реалізації студентами права на вільний вибір навчальних дисциплін у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. 14 с.

REFERENCES

1. Butenko, O. P., Opikunova, N. V. (2021). Rol systemy zvorotnoho zviyazku u protsesi studotsentrovanooho navchannia [The role of the feedback system in the process of student-centered learning]. *COLLECTIVE MONOGRAPHS*. [in Ukrainian]
2. Zavalevskiy, Yu. I. (2015). Osoblyvosti konkurentospromozhnosti suchasnoho vchytelia [Peculiarities of competitiveness of a modern teacher]. *Narodna osvita. Elektronne naukove fakhove vydannia*. Vypusk. 3(27). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3695. [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»] vid 01.07.2014 № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian]
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»] vid 05.09.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. [in Ukrainian]
5. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School], yaka skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14. 12. 2016 r. № 988-r «Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi

reformuvannya zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian]

6. Maslow A. H. (1999). *Motivatsiya u lichnost* [Motivation and Personality]. SPb.: Evraziya, 478 p. [in Russian]

7. Mishchenko, T.O., Stadnyk, N.V. (2017). Studentotsentrychne navchannia yak vektor rozvytku humanitarnoi paradyhmy osvity [Student-centered learning as a vector for the development of the humanitarian paradigm of education]. *Naukovi zapysky DHU. Vypusk 17 (60)*. P. 33. [in Ukrainian]

8. Povidaichyk, M. M. (2021). Pedahohichni umovy formuvannya konkurentospromozhnosti maibutnikh uchyteliv matematyky [Pedagogical conditions for the formation of competitiveness of future mathematics teachers]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robotarobota»*. 1 (48). P. 329-331. [in Ukrainian]

9. (2022). Polozhennia pro orhanizatsiu osvitnoho protsesu v Tsentralnoukrainskomu derzhavnomu pedahohichnomu universyteti imeni Volodymyra Vynnychenka na 2022–2023 navchalnyi rik [Regulations on the organization of the educational process at the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko for the 2022–2023 academic year]. Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vynnychenka. 86 p. [in Ukrainian]

10. (2020). Polozhennia pro poriadok realizatsii studentamy prava na vilnyi vybir navchalnykh dystsyplin u Tsentralnoukrainskomu derzhavnomu pedahohichnomu universyteti imeni Volodymyra Vynnychenka [Regulations on the procedure for students to exercise the right to freely choose academic disciplines at the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko]. Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vynnychenka. 14 p. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БАБЕНКО Тетяна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: соціально-професійне становлення майбутнього педагога.

БАБЕНКО Андрій Леонідович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання і рекреаційно-оздоровчої роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: інтеграційні навчальні заняття зі спортивних ігор в системі підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BABENKO Tetyana Vasylivna – candidate of pedagogy, docent of the Department of Pedagogy and Special Education of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: socio-professional development of the future teacher.

BABENKO Andrii Leonidovich – Ph. D. in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Physical education and Recreation and Health Work of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: integrative educational classes on sports games in the system of training a future teacher of physical education.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2022 р.

УДК 371.486

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-207-83-89

БАРАНЮК Ірина Григорівна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8112-7318>

e-mail: i.klochek@gmail.com

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО МИСТЕЦТВО СЛОВА ВЧИТЕЛЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті аналізуються погляди Василя Сухомлинського на живе слово вчителя як важливий засіб виховання та навчання, розглядається сучасний стан розробки педагогічної риторики як галузі педагогічної науки, а також можливі напрями і способи підвищення риторичної майстерності сучасного вчителя.

Сухомлинський настільки глибоко розробив питання педагогічної риторики, визначив її головні засади, що його можна вважати одним із засновників науки про педагогічну комунікацію. Його посилену увагу до живого слова вчителя пояснюється особливостями обдарування, у якому щасливо поєдналися художньо-літературний талант, який визначив інтерес до виражальних можливостей слова, з аналітичними здібностями вченого. Він не тільки декларативно проголошував та переконливо аргументував важливість педагогічної риторики, а й розробив свою концепцію риторичної майстерності вчителя.

Базова вимога до образу вчителя як успішного ритора стосується його високої моральності та здатності дотримуватися єдності слова і діла. Інша умова – висока загальна культура вчителя, завдяки якій він здатний виразно та переконливо формулювати думки під час проведення виховних бесід та проведення уроків. Сухомлинський стверджував, що слово вчителя набуває яскравості, а значить, і впливовості, в тому числі й емоційної, коли воно формувалося в процесі постійного читання художньої літератури. Більше того, він був переконаний, що читання художньої літератури розвиває в людині творчий потенціал, що дуже важливо для формування учителя як риторичної особистості.

Педагогічні ідеї Сухомлинського про важливість живого слова вчителя, розробка ним багатьох складових педагогічної риторики потребують узагальнюючого вивчення, оскільки глибоко продумані й ґрунтувалися на міцному науковому фундаменті.

Можливі напрями та способи підвищення риторичної майстерності сучасного вчителя полягають у розробці та введенні в освітні програми підготовки майбутніх учителів навчальних курсів з педагогічної риторики, в підготовці відповідних посібників. Окремі уваги потребують прикладні риторичні ідеї, які враховують специфіку окремих педагогічних спеціальностей.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, підготовка майбутніх фахівців, педагогічна комунікація, прикладна риторика, компетентність педагога.